

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 35.222.01
Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України,
член-кореспонденту НАН України
доктору історичних наук,
професору Ігорю СОЛЯРУ
м. Львів, вул. Козельницька, 4

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора історичних наук, професора, професора кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного В.С. Виздрика на дисертаційну роботу Т.В. Бортнік «Партія «Селянський союз» в суспільно-політичному житті Західної України в 1920-х рр.», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України

Актуальність теми дисертації.

Вивчення діяльності партії «Селянський союз» у контексті суспільно-політичних процесів 1920-х рр. становить особливу цінність для історичної науки. Партія стала унікальним феноменом, що поєднав у собі соціальний і національний виміри боротьби за права українського селянства в умовах політичного тиску та репресивної політики польської держави. Поява партії засвідчила прагнення до створення легального, організованого й системного політичного руху, який міг би стати реальним інструментом впливу на державну політику. Успішна участь «сельсоюзників» у виборах та їхня діяльність у парламенті в 1922–1927 рр. свідчать про високий рівень політичної культури та організаційної спроможності українського селянства в умовах дискримінаційної національної політики Польської держави. Саме тому вивчення феномену цієї партії є не лише актуальним, а й необхідним для глибшого осмислення траєкторій українського політичного руху першої третини XX століття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в рамках науково-дослідної роботи відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України «Міжнаціональні відносини в Україні XIX – початку XXI ст. Західні землі» (державний реєстраційний номер 0109U004083), а також міжвіддільської науково-дослідної роботи Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України «Українська Парламентська Репрезентація у сеймі та сенаті Другої Речі Посполитої: засади функціонування, персоніфікація діяльності (1922–1939)» (державний реєстраційний номер 0120U102425).

Особистий внесок здобувача в отримання наукових результатів.

Усі наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження одержані здобувачкою одноосібно.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів.

Дисертаційна робота Бортнік Тетяни Володимирівни містить особисто отримані здобувачкою науково обґрунтовані результати. Комплексне вивчення діяльності партії «Селянський союз» у 1920-х рр. проаналізовано на підставі опрацювання архівних документів, мемуарної літератури, а також матеріалів української та польської періодичної преси.

Наукова новизна дисертації.

Дисертація Т.В. Бортнік присвячена всебічному вивченню діяльності партії «Селянський союз» упродовж 1920-х рр. та уперше в українській історіографії показує: особливості утворення партії «Селянський союз» в нових політичних умовах на Холмщині, Підляшші, Волині та Поліссі на початку 1920-х рр.; цілісну панораму формування організаційних засад та програмних принципів «Селянського союзу» в середині 1920-х рр.; парламентську діяльність представників «Селянського союзу» у сеймі та сенаті Польської держави I скликання.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях.

За результатами проведеного дослідження здобувачкою опубліковано п'ять наукових публікацій, з них чотири – у виданнях, які віднесені

Міністерством освіти і науки України до фахових зі спеціальності 032 Історія та археологія, одна стаття – у збірнику наукових праць, який індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science.

Практична цінність дисертаційного дослідження.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали і висновки дисертації можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері (при підготовці фундаментальних праць з історії України), навчальній (у процесі розробки і викладання нормативних та спеціальних курсів у закладах вищої освіти), а також практично-політичній (для діяльності політичних партій, що сповідують національно-демократичну ідеологію). Зібраний фактологічний матеріал, науково-теоретичні узагальнення можуть слугувати для подальшого поглибленого аналізу суміжної проблематики.

Оцінка змісту завершеності та оформлення дисертації.

Дисертація має логічну і чітку структуру та підпорядкована досягненню мети та завданням дослідження. У вступі обґрунтовано ідею наукового дослідження та його актуальність, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, хронологічні межі, з'ясовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію дисертації.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база, методологія» розглянуто історію вивчення проблеми та використану джерельну базу, охарактеризовано застосовані методи та понятійний апарат. Для комплексного дослідження історії створення і діяльності політичної партії «Селянський союз» використано різнопланову джерельну базу, яка включає архівні документи, мемуари, матеріали періодичної преси та опубліковані документи.

У другому розділі «Суспільно-політичні процеси в західній Волині, Холмщині та Підляшші на початку 1920-х рр.» охарактеризовано політичну ситуацію у Холмщині, Підляшші та на Волині на початку 1920-х рр., проаналізовано особливості виборчої кампанії 1922 р. до польського парламенту в регіоні. Доведено, що в політичному контексті початок 1920-х рр. став тим часом, коли на Волині, Холмщині та Підляшші розпочався бурхливий

процес розвитку українського політичного руху, зміцнення національної свідомості волинян, холмщаків та підляшуків.

У третьому розділі «Утворення та діяльність партії «Селянський союз» в середині 1920-х рр.» акцентовано увагу на особливостях створення партії та напрямках її діяльності. Відзначено, що новостворена партія декларувала застосування усіх можливих методів політичної боротьби, які би дозволили досягнути умов, за яких «селянство не буде потураним елементом, як в суспільному відношенні, так і в політичному», а стане «наймогутнішою рішальною політичною силою на своїх землях». Зазначено, що партія ставила перед собою завдання з цілковитої перебудови економічного, політичного та культурного життя, а ключовою окреслювалося вирішення земельного питання – переходу всіх «нетрудових» земель (поміщицьких, церковних та державних) до власності малоземельних та безземельних селян без викупу відповідно до трудових норм на засадах індивідуально-спадкового користування при одночасному збереженні у державній власності земель, необхідних для «зразкових господарств» та наукових цілей, націоналізації всіх підземних багатств та лісів і використання цих ресурсів, насамперед, з метою відбудови знищених господарств краю тощо.

У четвертому розділі «Розколи в партії в другій половині 1920-х років» простежено розвиток контактів «сельсоюзників» з іншими тодішніми партіями та організаціями та участь у виборах представників «Селянського союзу» у виборчій кампанії до польської парламенту на рубежі 1920–1930-х рр. У науковій роботі, зокрема, відзначено, що на зламі 20-х – 30-х рр. на тлі світової економічної кризи 1929 р., не знайшлося місця на політичній мапі ні для «Сельсоюзу», ані пізніше і «Сельробу», яких поступово замінили серед українських електоральних симпатій у парламенті УНДО та ВУО, а в нелегальному полі – ОУН.

Завершується робота загальними висновками, що впливають із її змісту, які є логічними і віддзеркалюють основні результати дослідження. Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за змістом та формальними ознаками вона відповідає діючим вимогам МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

До тексту роботи можна висловити декілька зауважень і побажань:

1. Дисертант у розділі 3.1. «Формування програмних і організаційних засад» стверджує, що «...вже до осені 1924 р. новоствореній партії вдалося стати найпопулярнішим українським рухом в краю» та фіксує значну розбудову організаційної мережі «Сельсоюзу», про що свідчить наведена кількість окружних та районних комітетів (ст.115). Проте, важливим аспектом для оцінки реальної сили та впливу партії залишається відсутність інформації про загальну чисельність її членів та їхній соціальний склад, зокрема керівного складу (наприклад, відсоток селян, інтелігенції тощо). А також варто було б порівняти чисельність членства «Сельсоюзу» з членством інших ключових українських партій у регіоні на той самий період.

2. Опис фінансової діяльності «Селянського союзу», представлений на основі статуту, є важливим для розуміння організаційного забезпечення партії. Однак, для глибшого аналізу, вартувало б дослідити, наскільки передбачені статутом механізми фінансування реально втілювалися на практиці. Яким був реальний рівень сплати членських внесків та податків на різних рівнях організації? Якою була природа та обсяги доходів від згаданих «підприємств» та «особливих прибутків»? Як розподілялися та використовувалися зібрані кошти на різних рівнях організації (ЦК та окружних комітетах)? Така інформація могла б значно поглибити розуміння фінансової спроможності партії та масштабів її діяльності.

3. Вартувало б детальніше схарактеризувати діяльність місцевих осередків «Селянського союзу».

4. На нашу думку у дисертаційній роботі було б цінним розширити сюжети, пов'язані з конкретним внеском діячів «Сельсоюзу» у розвиток кооперативного руху на Холмщині, Підляшші та Західній Волині. Це дозволило б краще зрозуміти практичну реалізацію ідей партії на місцевому рівні.

5. Для глибшого розуміння ролі та впливу послів «Селянського союзу», доцільно було б розширити аналіз їхньої позапарламентської діяльності.

6. Вважаємо, що робота значно виграла б за умов наявності окремого переліку умовних скорочень. Це підвищило б зручність користування матеріалом та сприяло кращому розумінню представленої інформації.

Висновок про дисертацію в цілому та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Т.В. Бортнік «Партія «Селянський союз» в суспільно-політичному житті Західної України в 1920-х рр.» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 07.00.01 – історія України, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р.), Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, зокрема пунктам 9, 11, 12, 13, 14), а її авторка – Бортнік Тетяна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.007.01 – історія України.

Офіційний опонент

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри гуманітарних наук

Національної академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

В. ВИЗДРИК

Підпис В. Виздрика засвідчую:

Заступник начальника Національної академії

сухопутних військ з наукової роботи,

доктор технічних наук, професор

полковник

В. ГРАБЧАК